

КОУЧ-ТЕХНОЛОГІЇ, ТРЕНІНГИ ТА МАЙСТЕР-КЛАСИ ЯК СКЛАДОВІ МУЗИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

канд. мист-ва Обух Л. В.

Україна, Івано-Франківськ, Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Abstract. The article grounds the expediency of socio-cultural variety of organization of musical activity in the way of coaching, training and master class for Ukrainian musical management. The research raises the sharp issues of the quality of musical education, which allows the involvement of diverse management technologies. Couch-technological varieties, types and principles of trainings, methods and techniques of master classes contribute to the achievement of the goal, motivate creative personal development, allow us to bring Ukrainian music culture and education to a new high-quality level. The effectiveness of the model of leadership enables socio-psychological methods of organizing musical activities which are the part of the technology of the management system. Particularly the success of the functioning of cultural and artistic institutions, professional institutions, and artistic projects shapes spiritual values, influences the socio-cultural space of Ukraine and contributes to the improvement of social standards.

Keywords: training courses, master classes, coaching, coach technology, musical and pedagogical coaching, art management, cultural and educational process.

Вступ. Музичний менеджмент – це соціокультурний різновид організації музичної діяльності. Загальнотеоретичні засади такого менеджменту, за російським вченим-мистецтвознавцем М. Вороним, включають технології системи управління та класифікацію їх методів: організаційні (в тому числі адміністративні), економічні та соціально-психологічні [1, с. 61].

Для успішного функціонування культурно-мистецьких інституцій, закладів, проєктів соціально-психологічні методи організації музичної діяльності стають надважливим фактором ефективною моделі керівництва. Коуч-технології, як різновид тренінгів, та майстер-класи варто розглядати саме з такої позиції соціально-психологічних методів як такі, що сприяють налагодженню позитивної атмосфери в колективі, підвищенню рівня кваліфікації та мотивації.

Результати дослідження. Вже ні для кого не секрет, що якість виконання залежить від самопочуття виконавця. Інертна чи пасивна робота, на думку провідних спеціалістів, негативно впливає не тільки на якість виконуваної роботи зокрема, а й на психофізіологічний стан того, хто її виконує загалом. Тому запорукою успіху в сучасному гіперстресовому світі буде вміння звільняти тіло й душу від певних психофізіологічних перевантажень (завдяки відповідним заняттям – вправам, тренінгам, майстер-класам тощо). Коуч-технологічні прийоми та методи роботи на таких заняттях, запозичені з категорій менеджменту, дозволять найбільш ефективно досягнути поставленої навчальної мети.

В Україні коучинговий рух почав поширюватися з 2006-го року під егідою Міжнародного Еріксонівського університету коучингу в Україні (International Erickson University of Coaching in Ukraine), офіційним представником якого змогла стати компанія WPG, наступницею якої є Європейська академія коучингової майстерності (European Academy of Coaching Excellence) [7]. Сучасна модель коучингу в Україні формується на засадах дослідження еволюції менеджменту як науки (Б. Андрушків, Б. Будзан, О. Кузьмін, О. Мельник, Ф. Хміль, Р. Гріфін, В. Яцура та багато ін.) та узагальнення досвіду інших провідних країн світу (Ч. Гіл, К. Ісікава, І. Коркуна, І. Коропецький, О. Кузьмін, О. Мельник, Р. Моторин, В. Родченко, В. Терещенко). Розвиток національних коуч-технологій відбувається в руслі державних глобалізаційних, трансформаційних та реформаційних процесів (Л. Антошкіна, Л. Ванюга, Г. Гаврилець, В. Гальперіна, Б. Гурней, М. Євтух), в тому числі й соціокультурних (Л. Горенко, Н. Кочубей, Т. Петренко) та освітніх (Н. Крилова, С. Кузьміна, В. Луговий, Г. Філіпчук, А. Флієр та ін.). Методологічні засади розвитку українського коучингу чітко визначає дослідження В. Брич [9]. Останнім часом методи коучу набули широкого застосування в шкільній педагогіці (І. Гондюл, І. Гордуз, А. Ківшик та ін.). Не минули питання менеджменту і його різновидів в галузі музичної культури та мистецтва дослідники Т. Григорчук, Г. Карась, Є. Кияниця, М. Копиця, Г. Ліфінцева, О. Литовка, Л. Обух, М. Поплавський,

М. Проскуріна, Н. Цимбалюк, К. Стеценко та ін. Про популярність в мистецьких наукових колах питань використання технологій менеджменту свідчать і матеріали двох Міжнародних науково-практичних конференцій (м. Київ) [3; 4], проте складові музично-педагогічної коуч-технології, як і саме поняття, а також його місце разом із тренінгами та майстер-класами в системі музичного менеджменту ще потребують детального вивчення та обґрунтування.

Коучинг (від англ. *coaching* – навчати, надихати, тренувати для спеціальних цілей, готувати до вирішення певних завдань) – це система принципів та прийомів, що сприяють розвитку потенціалу особистості, а також забезпечують максимальне розкриття і ефективну реалізацію цього потенціалу. Основне завдання коучингу – сприяння прийняттю і реалізації людиною усвідомлених і відповідальних рішень з проблемних питань [7].

Коучинг побудований на відкриттях, запозичених з інших галузей, тому він умовно вважається інтегрованим збором ефективних принципів, технологій, прийомів і методів навчання щодо вирішення певних завдань. Погоджуючись з А. Ківшиком щодо трансформаційних процесів на ринку праці [6], вбачаємо пояснення появи величезного попиту на коучинг-тренінги та семінари як допомогу людині швидко «переналаштуватись» і діяти ефективно в новій ситуації. Таким чином, основною метою коучингу як креативного методу є допомога слухачу в тому, щоб він самостійно знайшов рішення до поставленої проблеми. Відмінною особливістю коучингу є те, що викладач-коуч допомагає слухачу знайти власне рішення, а не вирішує проблему за нього. Тому коучер повинен бути експертом в тому, як допомогти студентам у розкритті їхніх власних можливостей.

Оскільки коуч-технології спрямовані не на розбір проблем і труднощів, а на пошук рішень та поліпшення результатів будь-якої професійної діяльності, маємо сміливість припустити ефективність таких технологій і для мистецьких професій (так званий оперативний вид арт-менеджменту [1, с. 25], методи управління якого визначаються як соціально-психологічні [1, с. 60–63]), зокрема коучинг в галузі музики.

Музично-педагогічний коучинг є новим поняттям не тільки у музичній освіті, а й у музичній культурі також, і визначається нами як система принципів та прийомів, що дають можливість розкрити творчий потенціал, а також допомагають і мотивують у пошуку ефективних шляхів подолання психофізіологічних перепон та комплексів на етапах професійного становлення музиканта.

Звідси, взявши за основу методико-педагогічні напрацювання І. Гондюл та А. Ківшика [2; 6], виділяємо наступні характерні різновиди коучингу як музично-педагогічної технології: *систематичний коучинг*, де використовується сувора послідовність етапів, система підходів і педагогічних технік, всі правила якого можна пояснити і зрозуміти; *цілеспрямований коучинг*, під час якого коучером пропонується слухачу щось досліджувати або робити; *безсторонній коучинг*, під час якого слухачу надається безпечний простір, у якому він може вільно висловити свої думки, а також можливість усвідомити дещо нове самостійно.

Музично-педагогічний коучинг стає можливим від того моменту, коли залишається у студента хоч якийсь поле для творчості, для особистих і неоднозначних рішень. Ну і, звичайно, коучинг просто необхідний у процесі здійснення будь-яких змін у музичній освіті. Крім того, саме безпосередні виконавці можуть знайти краще рішення для оптимізації та якісної перебудови роботи.

Оскільки коучинг американські дослідники П. Чакреверсі та Дж. Рентон визначають як метод консалтінга і тренінга (фрагмент тренінга), стверджуючи його сфокусованість на чітко визначених цілях [14; 16], логічно буде розібратись у самому понятті тренінга, як співдопомоги системі менеджменту в досягненні поставленої мети.

Тренінг (англ. *training*), згідно вікіпедійних матеріалів, – це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. *to train* – виховувати, навчати) – комплекс вправ для тренування в чомусь-небудь. Тренування – це система підготовки організму людини з метою пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи й життя [12].

Єдиної та загальноприйнятої класифікації тренінгів поки не існує, тому розподіл можна проводити згідно різноманітних підстав. Проте спеціалісти (І. Вачков, М. Кларін, Д. Лі, Н. Мельник, М. Форверг, Н. Хрящов) виділяють основні типи тренінгів за критеріями спрямованості впливу і змін, серед яких чітко окреслюється психотерапевтичний та соціально-психологічний. Перший – цілеспрямований на зміни в свідомості: заміна поняття, яким людина сприймає що реально, а що ні, зміна стереотипної поведінки; ці групи співвідносяться з

існуючими напрямками психотерапії (психодраматичні, гештальт-групи, групи тілесно-орієнтованої, танцювально-рухової терапії та ін.). Другий – переважно орієнтований на зміну соціальних понять, розвиток вмінь та досвіду у сфері міжособистісного спілкування. Соціально-психологічний тренінг займає проміжне розташування, він спрямований на зміни і в свідомості, і в формуванні навичок. [11].

Доречним прикладом такого тренінгу є поради відомих американських психологів (описаних нами раніше [15]) Альберта Еліса та Давида Бернса щодо доцільних і недоцільних хвилювань, раціональних і нераціональних, нелогічних думок, чітко координують конкретні дії: відкинути всі надто ідеальні мрії і плани, братися тільки за здійснення реальних, доступних на сьогодні задач, що дозволить уникнути розчарувань та пригніченого емоційного стану. Подібні аутотренінги для керування своїми думками, поведінкою та емоціями пропагує у своїй книзі «13 Things Mentally Strong People Do not Do» Емі Морін [13].

Принципи таких тренінгів настановлюють на те, що ірраціональне, панічне або ілюзорне мислення є головною причиною емоційних зривів та власних негативних проєкцій майбутнього. Звідси, доцільним слід вважати покрокове здійснення професійних планів, що дозволить музиканту поступово нарощувати свій виконавський потенціал та уникнути непотрібних стресових ситуацій через власні амбіції, виховуючи так звану «цілеспрямовану професійну терплячість» [15, с. 28].

Деяко іншу спрямованість мають майстер-класи. Майстер-клас (англ. *Master class*) – це метод навчання та конкретне заняття із вдосконалення практичної майстерності, що проводиться фахівцем в певній галузі творчої діяльності (зокрема музики) для осіб, які, зазвичай, вже досягли достатнього рівня професіоналізму в цій сфері діяльності [10].

Щодо структури і специфіки майстер-класу, то класичний майстер-клас (за О. Бобряшовою) включає: 1) демонстрацію спеціалістом своєї майстерності чи свого розуміння проблеми в практичній формі. Роль майстра тут – консультативна, що допомагає організувати учбову роботу, усвідомити на новому, більш високому, рівні творчу діяльність. На відміну від тренінга майстер-клас зазвичай проводиться для тих, хто вже відбувся як професіонал, проте не надто задоволений рівнем, якого досягнув. У майстер-класі відсутня рівність сторін процесу навчання; 2) втягнення учня в активну діяльність з освоєння майстерності під контролем спеціаліста; 3) публічність, тобто наявність широкої аудиторії, яка сприймає процес спілкування майстра та його учнів, і яка може вмішуватися в цей процес, ставлячи запитання і вимагаючи пояснень [8].

Як приклад, цікавим та ефективним у плані вокальної методики є сценічний досвід відомого британського співака українського походження Павла Гуньки (описаний Г. Карась у журналі «Музика» [5]). На своїх майстер-класах маестро наголошує на максимальній увазі до слова, художнього образу, звільненні голосового апарату. Інтелектуальною роботою він переключає увагу співака із технічної зосередженості на створення художнього образу, що не можливо без чіткої дикції, фразування, акторської гри та сценічної майстерності. Максимальне поєднання музики і слова допомагає співаку досягнути колосального ефекту, здатного викликати публічне захоплення присутньої аудиторії [5, с. 42].

Методи та прийоми П. Гуньки перегукуються із педагогічною практикою ще одного відомого британця – Річарда Берклі. Майстер-класи та поради цього професора вокалу, професійного тенора та актора – це своєрідне «ноу-хау» в сучасній вокальній практиці, що не поступаються місцем методі «парадоксального дихання» за О. Стрельніковою та «співу на мовному рівні» американського гурма вокального шоу-бізу Сета Рігса. Саме майстер-класи Р. Берклі перегукуються з вищеназваними тренінгами А. Еліса, Д. Бернса, Е. Морін і так само спрямовані на звільнення психофізіологічних відчуттів виконавця, розширення його професійних можливостей [15, с. 29].

Висновки. Таким чином, оскільки сучасний соціокультурний простір України вщент наповнений інформаційним контентом, а доступ до інтернет-ресурсів практично нівелює роль викладача як просто носія потрібного матеріалу, залучення в культурно-освітню практику інноваційних методів та технологій, що спонукають до саморозвитку, дозволить вивести українську музичну культуру та освіту на новий якісний рівень, здатний підняти соціум на вищий духовний щабель.

Підвищенню соціокультурних стандартів сприяє також і один із різновидів соціокультурної діяльності – музичний менеджмент, з усім арсеналом його методів та технологій. З огляду на це, стає чітко зрозуміла необхідність використання коуч-тренінгів та майстер-класів.

Спираючись на опрацьовані дослідження, була здійснена спроба сформулювати найбільш нове культурологічне поняття – *музично-педагогічний коучинг* – як систему принципів та прийомів, що дають можливість розкриття творчого потенціалу, а також допомагають і мотивують у пошуку ефективних шляхів подолання психофізіологічних перепон та комплексів на етапах професійного становлення музиканта.

Музично-педагогічний коучинг тут слід віднести до соціально-педагогічного різнотипу тренінгу в системі музичного менеджменту, що має відповідні характерні різновиди (систематичний коучинг, цілеспрямований та безсторонній), які фокусуються на досягненні чітко визначених цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воротной М. В. Менеджмент музыкального искусства: Учебное пособие. – СПб.: Издательство «Лань»; Издательство «ПЛАНЕТА МУЗЫКИ», 2013. – 256 с. – (Учебники для вузов. Специальная литература).
2. Гондюл Ірина Леонідівна. Упровадження коучинга як засобу вдосконалення шкільної корпоративної культури / Ірина Леонідівна Гондюл // Форум «Урок». Методика та технологія. – Освіта.ua. – Вівторок, 19 квітня [Інформаційний ресурс]. – Режим доступу : osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/22468/
3. Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі ХХІ століття: традиції, концепції, перспективи: Збірник наукових праць (за матеріалами Міжн. наук.-прак. конф., Київ, 20-21 грудня 2012 року) / Відп. за випуск С. М. Садовенко. – К. : НАКККіМ, 2013. – 252 с.
4. Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі ХХІ століття: формування громадянського суспільства: Збірник наукових праць / Відп. за випуск С. М. Садовенко. – К. : НАКККіМ, 2016. – 428 с.
5. Карась Г. У полоні мистецької пісні / Ганна Карась // Музика. – Ч. 5–6. – К., 2016. – С. 39–42.
6. Ківшик А. І. Використання коуч-технологій під час викладання біології / А. І. Ківшик // Методичний портал [Інформаційний ресурс]. – Режим доступу : metodportal.com/node/37618
7. [Б. а.]. Коучинг – технологія ефективного вирішення проблем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : studme.com.ua/.../kouching_tehnologiya_effektivnogo_resheniya_problem.htm
8. Бобряшова О. В. Мастер класс и творческая мастерская как педагогические технологии обучения будущих дизайнеров // Вестник ОГУ, 2011. – Ноябрь. – № 11 (130). – С. 169–175.
9. Брич В. Методологічні засади розвитку коучингу в Україні / В. Брич, М. Нагара // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 6. – С. 18–23.
10. Мастер-класс // Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/Мастер-класс>
11. Мельник С. Н. Теоретические и методические основы социально-психологического тренинга / С. Н. Мельник. – Владивосток: Издательство Дальневосточного университета, 2004. – 74 с.
12. Тренінг // Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Тренінг>
13. 13 речей, яких морально сильні люди не роблять // Мізки.com. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: facebook
14. Chakravarthy Pradeep. The Difference Between Coaching And Mentoring. Forbes (20 December 2011).
15. Obukh Lyudmila. The role of training courses and master classes in the development of student musicians psychophysiological freedom // Web of Scholar International academy journal. – 1(19), Vol. 5, January 2018. – P. 27–29.
16. Renton Jane. Coaching and Mentoring: What They Are and How to Make the Most of Them. – New York: Bloomberg Press, 2009.